

Armoedecoalitie
Utrecht

JAAERVERSLAG 2023

Armoedecoalitie Utrecht

**Groeiende aandacht voor
bestaans(on)zekerheid**

Jaarverslag Armoedecoalitie Utrecht 2023

Groeiende aandacht voor bestaans(on)zekerheid

In 2023 kwam armoede steeds meer in de schijnwerpers te staan - zowel lokaal als landelijk. De energiecrisis en corona lieten zien dat armoede veel meer mensen kan overkomen. Daarmee is armoede 'normaler' geworden en niet langer meer iemands eigen schuld. We merken dat steeds meer mensen hun verhaal durven te vertellen. "Schaamte is een luxe die ik me niet kan veroorloven", sprak een vrijwilliger op een werkbezoek van een Tweede Kamerlid. Ook veldwerkers vanuit de zorg, welzijn, kerken, en wetenschappers geven het onomwonden aan: "Mensen zitten gevangen in de bijstand of de WIA en komen er nauwelijks meer uit." In dit jaarverslag vindt u per thema een bloemlezing op welke wijze bestaans(on)zekerheid, armoede en geldzorgen door de Armoedecoalitie in 2023 op de kaart zijn gezet.

Bestaansonzekerheid

Halfjaarlijkse graadmeter

Het Nibud voorspelde dat mensen met een kleine beurs in Utrecht in 2023 'in het groen' zouden uitkomen', als ze gebruik zouden maken van alle regelingen die er zijn. Omdat de boodschappenprijzen naar onze eigen waarneming niet daalden, ontwikkelden we een halfjaarlijkse graadmeter 'bestaanszekerheid'. Een korte vragenlijst die voor de zomer en na de kerst

onder de partners wordt afgenomen - zowel in het reguliere circuit als in het informele netwerk. De cijfers waren alarmerend: ruim 90% van de respondenten signaleerde dat hun deelnemers grote moeite hadden met rondkomen en maakten zich hier zorgen over. De respondenten zagen dat bewoners, naast hun boodschappen, grote moeite hadden om hun zorgkosten te betalen, evenals de energiekosten. Die uitkomsten gebruikten we om met organisaties en gemeente te bespreken hoe we de koopkracht en dienstverlening daaromheen konden verbeteren. Verder grepen we de uitkomsten aan om de gemeenteraad duidelijk te

Armoedecoalitie Utrecht

www.armoedecoalitie-utrecht.nl

De Armoedecoalitie Utrecht is een bundeling van maatschappelijke organisaties, initiatieven en mensen in de stad rondom het thema armoede. We willen een antwoord geven op de hoogste noden van mensen met een laag inkomen. Ons doel is dat het aantal mensen in ernstige armoede afneemt, kinderen meer kansen krijgen en de ontstane tweedeling in de samenleving vermindert.

We doen dit door:

1. Signalering en analyse, agendazetting en lobby richting Rijk en gemeente;
2. Initiëren van verbeteringen in de uitvoeringspraktijk (o.a. door armoede en schulden te integreren in werkprocessen zoals partners werkgroep jongeren); opruimen van hobbels en drempels, en vereenvoudigen toegang tot regels en fondsen;

3. Ervaringsdeskundigen een prominente rol te geven in het signaleren en mee bedenken en uitvoeren van werkzame oplossingen; in het zichtbaar en bespreekbaar maken van armoede en schulden.

Bij de Armoedecoalitie zijn ruim 250 mensen aangesloten en zo'n 80 organisaties. Er werkten in 2023 drie medewerkers: Marry Mos (coördinator), Anita van Schaik (projectmedewerker) en Esther Noteboom (vrijwilligerscoördinator), samen goed voor 1 fte. Samen met een team van 16 (veelal ervaringsdeskundige) vrijwilligers en het netwerk van de Armoedecoalitie gaan ze armoede en sociale uitsluiting tegen.

maken, dat het armoedebelief weliswaar sociaal is maar niet toereikend. De uitkomsten speelden een belangrijke rol bij het vormgeven van het nieuwe meerjarenbeleid op het gebied van bestaanszekerheid en bij het maken van keuzes qua gemeentelijke bezuinigingen.

Erkenning: sociaal minimum echt te laag

Eind juni presenteerde de Commissie Sociaal Minimum haar eerste rapport 'Een zeker bestaan'. Ruim tien mensen (ervaringsdeskundigen) van de Utrechtse Armoedecoalitie waren hierbij betrokken. In het rapport geeft de commissie van deskundigen gedegen en onderbouwd aan dat "de uitkering en het minimumloon te laag zijn om van rond te komen en mee te doen. Huishoudens komen in Nederland tussen 100 en 500 euro per maand tekort." In Utrecht liggen deze bedragen een stuk lager, omdat de stad zich onderscheidt door haar sociale beleid. Maar toch hebben ook hier mensen moeite om de eindjes aan elkaar te knopen.

De erkenning van de Commissie Sociaal Minimum - onderbouwd en ondersteund door onder andere het Nibud, Sociaal en Cultureel Planbureau, Divosa, VNG - heeft veel mensen goed gedaan. De verwachtingen waren dan ook hoog gespannen bij de landelijke Tweede Kamerverkiezingen. Bestaanszekerheid kwam inderdaad flink hoger op de agenda, maar is uiteindelijk niet voldoende geregeld in het regeerprogramma. De komende jaren blijven wij zodoende ons hiervoor inzetten. Het rapport van de Commissie

Sociaal Minimum mag namelijk niet in een bureaulade terechtkomen!

Landelijke campagne

In het voorjaar lanceerden we in samenwerking met de Landelijke Armoedecoalitie een campagne rondom bestaanszekerheid. De campagne startte met een brandbrief richting leden van de Tweede Kamer. Vervolgens zetten we iedere week een verhaal van iemand uit het land met geldzorgen online: de gezichten achter de cijfers. Deze ervaringsdeskundigen vertelden over wat het hebben van te weinig inkomen met hen deed. Het waren vaak ingrijpende persoonlijke verhalen over permanente stress, geen boodschappen kunnen doen, te hoge huur, zorgmijding, te hoge energieprijzen en niet kunnen meedoen. Verder verschenen er wekelijks feiten en cijfers over aan armoede gerelateerde onderwerpen: de 'wist-je datjes'.

De gezichten van de landelijke campagne

Vergroten bereik regelingen

Utrecht kent veel regelingen op gebied van armoede en meedoen. Maar lang niet iedereen maakt gebruik van deze regelingen, voorzieningen en hulpmogelijkheden. Dit heeft te maken met schaamte, de ingewikkeldheid van regelingen, eerdere ervaringen met hulp (wantrouwen) en onbekendheid. Wij zetten ons in 2023 met gemeente en alle partners in om het bereik van regelingen te vergroten en de drempel tot hulp te verlagen.

Sleutelpersonennetwerk

In 2023 werd het Sleutelpersonennetwerk geïntroduceerd. Dit netwerk bestaat uit sleutelpersonen van verschillende culturele achtergronden. Gezamenlijk maken zij regelingen onder hun achterban bekend via filmpjes in de eigen taal, vindplekken en het inzetten van rolmodellen. We werken actief samen met de

sleutelpersonen op het gebied van signalering, en in een gezamenlijke inzet om regels, voorzieningen en kansen onder de aandacht te brengen en drempels tot hulp te verlagen.

Communicatienetwerk

Verder zetten we een netwerk op tussen de communicatiemedewerkers van organisaties als Tussenvoorziening, Lister, Buurtteams, U Centraal, JoU, woningbouwcorporaties, Leger des Heils, DOCK, Al Amal en gemeente om informatie over regelingen en voorzieningen beter te verspreiden en in elke organisatie op alle niveaus onder de aandacht te brengen. Korte lijnen, en een aantal keer per jaar expliciet stilstaan bij armoede, knelpunten, regelingen, mogelijkheden en nieuwe ontwikkelingen - hebben we ontdekt - werkt! Er wordt beter gebruik gemaakt van elkaars producten, en zo komen meer regelingen onder de aandacht van medewerkers, cliënten en bewoners.

Bijzondere samenwerkingen

Vergemakkelijken overstap naar de middelbare school

De overstap naar de middelbare school brengt altijd veel kosten met zich mee. Die kunnen wel oplopen tot € 1200,- per kind. Ondanks de in de zomer 2021 ingegane wet 'vrijwillige ouderbijdrage'.

Omdat de informatie in groep 8 van de basisschool en op de middelbare scholen zich vooral richt op het schooladvies van kinderen en de keuze voor een middelbare school, ontvangen ouders vaak pas vlak voor de zomervakantie informatie over wat er allemaal moet worden aangeschaft aan schoolspullen. Hierdoor ontstaat enorme stress. De tijd is (te) kort om alles te regelen en erachter te komen welke voorzieningen er zijn. Het gebeurt daardoor dat tientallen kinderen zonder de benodigde spullen op school starten en zich heel ongelukkig voelen.

Samen met Stichting Leergeld zetten we in 2023 een speciaal project op om de overstap van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs zorgeloos te laten verlopen.

- We organiseerden in samenwerking met organisaties voor huiswerkbegeleiding, Leergeld, Het Jeugdfonds Sport en Cultuur, jongerenwerk en maatjesprojecten twee grote informatiemarkten voor ouders en leerkrachten van groep 8, en de eerste en tweede klas van de middelbare school.

Eén vond plaats op het Globe College en de andere op het Trajectum.

- Organisaties die gratis huiswerkbegeleiding of tegen een sterk gereduceerd tarief voor mensen met een kleine beurs bieden, waren aanwezig, evenals Stichting Leergeld, het Jeugdfonds Sport en Cultuur, U-pas, jongerenwerk, en maatjesprojecten.
- We voerden met alle Utrechtse middelbare scholen gesprekken over het belang om nieuwe leerlingen en hun ouders goed te informeren over de schoolkosten en de mogelijkheden om deze vergoed te krijgen.
- We informeerden eveneens de basisscholen.
- We richtten een speciale website in waar ouders per school kunnen zien welke schoolkosten er zijn en hoe ze vergoed kunnen worden.
- We legden contact met POVO, de organisatie die de overstap van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs begeleidt, en slaagden erin dat schoolkosten voortaan meegenomen worden in de communicatie-uitingen richting leerkrachten van groep 8. Hierdoor worden ouders via de basisscholen al vanaf het eerste moment van schoolkeuze voorbereid op schoolkosten en de mogelijkheden om die vergoed te krijgen voor mensen met een kleine beurs.
- Met het stadsnetwerk Gelijke kansen en DOCK zetten we een pop-up spreekuur in de zomervakantie in de wijk op.

Door middel van dit project hebben we een goede infrastructuur neergelegd om de aandacht voor

schoolkosten bij de overstap van PO naar VO beter te borgen. Tot slot is er afgesproken dat Leergeld hierin jaarlijks het voortouw neemt.

Passend verzekeren

Mensen die langdurig moeten rondkomen van een kleine beurs, hebben veelal een slechtere gezondheid dan mensen met een hoger inkomen (WRR, 2021). Het eigen risico en eigen bijdragen voor medicatie, fysiotherapie, tandartszorg, psychische hulp en andere aanvullende noodzakelijke zorg geven hen kopzorgen. De maandelijkse premie voor een complete verze-

kering is voor veel mensen te hoog - en lang niet altijd nodig. Wat is de beste keuze? Hoe maak je die?

U-Centraal ontwikkelde samen met de Armoedecoalitie een handleiding voor hulpverleners om met bewoners het gesprek aan te gaan over 'passend verzekeren', zodat mensen niet oververzekerd, maar ook niet onderverzekerd zijn.

Collectief Kapitaal

In 2023 begon Collectief Kapitaal in onze stad aan de weg te timmeren. Het gaat om een burgerbeweging, waarin mensen kennis, netwerk en geld herverdelen. Particulieren leggen geld in om mensen die het gebruiken kunnen 12 maanden lang te ondersteunen met een bedrag van 1000 euro per maand.

Dat biedt mensen de kans om daadwerkelijk andere keuzes te maken, te sparen of een cursus te volgen. Kortom: er ontstaat ruimte voor dromen. Het Collectief Kapitaal evalueert wat de gift teweegbrengt en welke lessen het oplevert om te helpen bij te dragen aan een liefdevolle samenleving. Als Armoedecoalitie steunen we het initiatief en delen we informatie actief in ons netwerk.

Armoede bespreekbaar maken

Armoede bespreekbaar maken vormt een belangrijk speerpunt van de Armoedecoalitie. We geloven er namelijk in dat erkenning van geldzorgen de schaamte over het tekort aan geld vermindert en de drempel tot hulp vragen verlaagt. Het leidt vervolgens tot minder eenzaamheid en vergroot het omzien naar elkaar in de samenleving. We nemen hierin zelf regelmatig het initiatief - denk bijvoorbeeld aan de landelijke campagne en de Mooi Meegenomen Markten, maar we werken op dit gebied eveneens actief met anderen samen.

Andermans schuld

Het Nieuw Utrechts Toneel (Het NUT) lanceerde in 2023 het project 'Andermans Schuld'. Het betreft een artistiek onderzoek naar de wereld van schuld. Ruim een half miljoen huishoudens kampt immers met

problematische schulden. In het kader van dit project worden kunstenaars aan schuldenaars gekoppeld. Van de - vaak persoonlijke en verdrietige - verhalen over schulden creëren die vervolgens elk een kunstwerk met een verkoopwaarde gelijk aan het schuldbedrag. Op deze manier maken ze het verhaal van schuld zichtbaar, en ontstaat de mogelijkheid om het kunstwerk te verkopen

voor de waarde van de schuld. Waardoor de schuld in een keer afgelost kan worden.

Er zijn uiteindelijk vijf doeken gemaakt. Rondom deze werken werden vijf bijeenkomsten georganiseerd om armoede en schulden bespreekbaar te maken. De kunstwerken willen we in 2024 tentoonstellen op plekken waar veel mensen komen - bijvoorbeeld buurthuizen of het stads kantoor.

Wereldarmoededag

Voor het vierde achtereenvolgende jaar trokken we rondom Wereldarmoededag en Sint Maarten samen op met de Sharing Arts Society (SAS) en andere partners. SAS had het grootste aandeel in de activiteiten rond Sint Maarten. De Armoedecoalitie had een stevige inbreng in het Grote Utrecht Stadsdiner en Stadsgeprek op 17 oktober, Wereldarmoededag. Toen schoven op ruim 50 locaties duizenden mensen op hetzelfde moment aan tafel om samen te eten van Cybille's stoofpot. En om verhalen en ervaringen met

elkaar te delen. Dit Grote Utrecht Stadsdiner werd met drie prachtige filmporretten omlijst. Dennis, Lilith en Charisma vertelden in hun video's openhartig wat armoede met je doet, hoe het doorwerkt in je leven, en hoe zij hiermee omgaan. Via Youtube, LinkedIn, Twitter en Facebook werden de filmpjes en verhalen gedeeld en besproken. Daarnaast was er veel aandacht voor Cybille, haar recept en haar cursussen, waarin zij met alleenstaande moeders voor € 2,50 per persoon een gezonde maaltijd weet neer te zetten. Op het Grote Utrecht Stadsgesprek in de bibliotheek op de Neude kwamen 150 mensen af om met elkaar in gesprek te gaan over de relatie tussen armoede en voedsel. RTV Utrecht en Hart van Nederland maakten televisieopnamen.

Cybille's stoofpot wordt klaargemaakt in de bibliotheek

Het stadsgesprek werd georganiseerd door de Armoedecoalitie Utrecht, Sharing Arts Society, Bibliotheek Utrecht en Utrecht Natuurlijk.

Ontroerend en openhartig stadsgesprek over voedsel, gezondheid en bestaanszekerheid

Een van de panelgesprekken tijdens het Stadsgesprek

Hoe behoud je je autonomie als je rond moet komen van een te laag inkomen? En wat doet armoede met je? Op de avond van 17 oktober deden verschillende ervaringsdeskundigen in armoede openhartig hun verhaal. Ze gingen in gesprek met een schoolleider uit Ondiep, een huisarts uit Overvecht, een vrijwilliger van de voedselbank en een onderzoeker naar de emotionele gevolgen van armoede.

Een bijzonder gesprek over de relatie tussen eetproblemen en opgroeien in armoede en de moeilijkheid van gezond eten. Over het belang van een gezonde basis, over stress die gepaard gaat met armoede en over de langdurige gevolgen van armoede.

Iedereen in de zaal werd geraakt door de verhalen van de mensen zelf. Charisma vertelde hoe armoede nog steeds in haar lijf zit. Ook al heeft ze nu een goede baan. Saskia gaf aan dat we het niet moeten hebben over 'leven in armoede' maar over 'overleven in de armoede'. Immers, op alle levensgebieden (werk, gezondheid, sociaal netwerk, huisvesting etc.) slijpelt armoede door: je kan nauwelijks keuzes maken, je wordt klein gehouden en dromen kan je beter maar niet doen

om te voorkomen dat je gefrustreerd raakt. Ook werd duidelijk dat het iedereen kan overkomen. Fred (voormalig succesvol zakenman) vertelde hoe hij opeens aan lagerwal raakte, weer opkrabbelde en nu zijn zingeving ontleent aan het helpen van andere mensen die aan het overleven zijn in de armoede. Dennis liet zien hoe eten en stress een deel van zijn leven bepaalt. Bewonderingswaardig om te zien hoe kwetsbaar en tegelijkertijd krachtig en strijdbaar alle ervaringsdeskundigen zich opstelden. Wat een enorme doorzettingskracht!

Het Stadsgesprek liet zien en horen welke elementen spelen wanneer je arm bent. De openheid en de kracht om te praten over die ervaringen en wat het met je doet raakten velen in de zaal. Armoede bespreekbaar maken is een uitdaging, maar het is nodig voor bewustwording en kennis. Wij hopen dat de verhalen en ervaringen anderen ook inspireren. Zij die professioneel betrokken zijn, en nog belangrijker, zij die in armoede leven!

Terugkijken kan via <https://youtube.com/live/6tnPNZF1Daw?feature=share>

Vuren en Parade van Sint Maarten

Vanuit de gedachte van het delen, organiseerden we bij de Vuren van Sint Maarten in Leidsche Rijn en Overvecht twee Mooi Meegenomen Markten. Ook namen we deel aan de jaarlijkse Sint Maarten Parade.

Armoedecoalitie deelt oliebollen uit aan deelnemers Parade

Gastlessen en hoog bezoek

- Om leerlingen Social Work en Rechten te inspireren, gaven we in november een gastless.
- Op een bijscholingsdag voor alle leerkrachten van groep 8 in Overvecht deelden we met twee ervaringsdeskundigen onze kennis en ervaring in een workshop: 'Hoe kun je armoede bespreekbaar maken op school'.
- De Nationale Ombudsman kwam in maart langs om in gesprek te gaan met een groep ervaringsdeskundigen over hun ervaringen met de overheid en hulpverlenende instanties.

Bezoek van de Nationale Ombudsman Reinier van Zutphen

- Ook het directieteam van het Programma Aanpak Armoede, Geldzorgen en Schulden van minister Schouten vroeg ons in oktober om een maaltijd te verzorgen en hen daarnaast te voeden met informatie uit de praktijk. Al eerder vereerde de minister zelfs ons met een bezoek.

Highlights van het platform

Elke zes weken brengt de Armoedecoalitie vertegenwoordigers van de partners, ervaringsdeskundigen en veldwerkers bijeen in een platformbijeenkomst. We bespreken in deze meestal goed bezochte bijeenkomsten actuele onderwerpen, signalen, onderzoek en hobbels, drempels en effecten van beleid, en we denken mee hoe het anders kan.

Onderwerpen die in 2023 aan de orde kwamen waren: de toekomst van de U-polis, armoede en psychische kwetsbaarheid, de emotionele beleving van armoede, duurzaam leven met een smalle beurs, bestaanszekerheid voor mensen met een chronische ziekte en beperking, kwijschelding gemeentebelastingen en gelijktrekken vermogensgrenzen. Dit mondde uit in een reeks adviezen aan partners, de gemeente en gemeenteraad, en het leidde tot een initiatiefvoorstel van GroenLinks om de vermogensgrens voor kwijschelding gemeentebelastingen gelijk te trekken met de vermogensgrens voor de bijstand.

Ervaringsdeskundigheid

Utrecht telt veel mensen, die vanuit hun eigen ervaringen op het gebied van armoede, schulden en uitsluiting actief zijn, als vrijwilliger of als betaalde kracht.

In 2023 organiseerden we twee ontmoetings- en verdiepingsbijeenkomsten voor het netwerk van ervaringsdeskundigen in armoede en schulden in de

stad. Het doel was: ontmoeting, delen van kennis en ervaring en gebruikmaken van elkaars netwerk en rollen. Uiteindelijk hopen we zo de ervaringsdeskundigheid rondom armoede en schulden verder op de kaart te zetten en een structurele plek te geven binnen de organisaties in het sociaal domein.

Mooi Meegenomen

In de afgelopen jaar werkten er zestien vrijwilligers bij de Armoedecoalitie; voor twee derde ervaringsdeskundigen. Daarvan organiseerde het Team Ervaringsdeskundigen zes Mooi Meegenomen Markten in verschillende wijken. Dit zijn deel- en informatiemarkten, waar mensen met een kleine beurs langs kunnen gaan voor gratis spullen, een bakkie en hapjes, en advies over regelingen en mogelijkheden. De Mooi Meegenomen Markten vonden plaats bij de Vuren van Sint Maarten, de Grote Trekdreef, Bij Bosshardt, Hart van Noord en buurthuis De Leeuw.

Communicatie

Website en sociale media

Het aantal gebruikers van de website in 2023 was afgerond 29.000; in 2022 waren het er nog 22.000. Steeds meer mensen weten ons hier dus te vinden op www.armoedecoalitie-utrecht.nl. Behalve via de website delen we ook veel informatie op onze sociale mediakanalen: Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn.

Nieuwsbrief

In 2023 werden 22 nieuwsbrieven samengesteld om de achterban te informeren. Het aantal abonnees op deze nieuwsbrief steeg in 2023 van 486 naar 713. Er kwamen dus 227 nieuwe abonnees bij; een forse stijging!